

УДК 65.014.1

Іванова Т.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародної економіки,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ СОЦІАЛЬНО-ВІДПОВІДАЛЬНОГО ІНВЕСТИВАННЯ

У статті проведено аналіз європейського досвіду залучення соціально-відповідальних інвестицій у діяльність підприємств. Надано класифікацію соціально-відповідальних інвестицій за такими ознаками: мета, тип, об'єкт, суб'єкт, рівень впливу, форми та інструменти, очікуваний вплив, результат, структура. Виявлено чинники, що впливають прийняття управлінських рішень щодо необхідності залучення соціально-відповідальних інвестицій: людські, екологічні, етичні, інші. У результаті дослідження виявлено необхідність у розробленні та впровадженні управлінських рішень щодо залучення соціально-відповідальних інвестицій у діяльність вітчизняних підприємств.

Ключові слова: інвестування, соціальна відповідальність, сталий розвиток, ESG, стратегія, управлінські рішення.

АНАЛИЗ МЕЖДУНАРОДНОГО ОПЫТА СОЦИАЛЬНО-ОТВЕТСТВЕННОГО ИНВЕСТИРОВАНИЯ

Іванова Т.В.

Предоставлена классификация социально-ответственных инвестиций по таким признакам: цель, тип, объект, субъект, уровень влияния, формы и инструменты, ожидаемое влияние, результат, структура. Выявлены факторы, которые влияют на принятие управленческих решений относительно необходимости привлечения социально-ответственных инвестиций: человеческие, экологические, этические, другие. В результате исследования выявлена необходимость в разработке и внедрении управленческих решений относительно привлечения социально-ответственных инвестиций в деятельность отечественных предприятий.

Ключевые слова: инвестирование, социальная ответственность, устойчивое развитие, ESG, стратегия, управленческие решения.

ANALYSIS OF INTERNATIONAL EXPERIENCE OF SOCIAL RESPONSIBLE INVESTMENT

Ivanova T.

The main objective of this study is to systematize the international experience of socially responsible investment in order to develop appropriate activities for the implementation of the most successful practices in the activities of Ukrainian enterprises. The article analyzes the European experience of attracting socially responsible investments in the activities of enterprises. A classification of socially responsible investments is provided according to the following criteria: goal, type, object, subject, level of influence, forms and tools, expected impact, result, structure. The factors that influence management decision making regarding the need to attract socially responsible investments are identified: human, environmental, ethical, and others. The study revealed the need for the development and implementation of management decisions on attracting socially responsible investments in the activities of domestic enterprises.

Keywords: investment, social responsibility, sustainable development, ESG, strategy, management decisions.

Постановка проблеми. Для підвищення результативності роботи вітчизняні підприємства прагнуть запроваджувати у свою діяльність інструменти, які сприятимуть їх міжнародній інтеграції та сталому розвитку. На сьогодні таким інструментом є впровадження принципів соціальної відповідальності та залучення соціально-відповідальних інвестицій. У розвинених країнах, зокрема у країнах європейського союзу, стали і відповідальні інвестиції є досить поширеним явищем, яке отримує підтримку у міжнародних інвесторів та організаціях. Тому дослідження теоретичних аспектів та розроблення практичних рекомендацій стосовно впровадження соціально-відповідального інвестування є досить актуальним для українських підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню соціальної відповідальності та залучення соціально-відповідальних інвестицій у діяльність підприємств різних галузей промисловості присвячено праці багатьох зарубіжних та вітчизняних науковців, серед яких О. Брежнева-Срмоленко [1], В. Г. Годлевська [2], І. В. Леонова [4], С. Е. Сардак [5], В. М. Шаповал, І. А. Шаповал [7], Дж. Шорталл, С. Чоударі [8] та ін. При узагальненні думок зазначених вчених, на нашу думку, потребує подальшого вивчення практичний міжнародний досвід залучення соціально-відповідальних інвестицій, що сприятиме розробленню та впровадженню управлінських рішень на рівні вітчизняних підприємств щодо необхідності залучення соціально-відповідальних інвестицій.

Формулювання цілей статті. Основною метою даного дослідження є систематизація та обґрунтування положень щодо впровадження соціально-відповідального інвестування у практику українських підприємств. Для досягнення мети вирішуються наступні завдання: провести аналіз досвіду залучення соціально-відповідальних інвестицій у країнах ЄС; визначити класифікаційні ознаки соціально-відповідальних інвестицій; проаналізувати чинники щодо необхідності залучення соціально-відповідальних інвестицій. Для досягнення поставленої мети було використано загальнонаукові методи наукового пізнання, а саме: теоретичного узагальнення, систематизації, аналізу та синтезу.

Виклад основного матеріалу. На даний момент науковці у своїх роботах виділяють різну кількість стратегій соціально-відповідального інвестування. На нашу думку, більш повним є перелік, запропонований організацією Eurosif [3], яка виділяє наступні основні стратегії соціально-відповідального інвестування:

- Тематичне інвестування сталого розвитку (sustainability themed investment) – інвестиції в напрями, пов'язані зі сталим розвитком. Тематичні фонди зосереджуються на конкретних або численних питаннях, пов'язаних з ESG.

- Інвестиційний відбір найефективніших компаній (best-in-class investment selection) – підхід, за яким

Таблиця 1. Обсяги відповідального інвестування за стратегіями у ЄС, 2013–2015 р.

№ з/п	Стратегія соціального інвестування	Обсяг інвестування, млн євро		
		2013 р.	2015 р.	Темп приросту, у %
1.	Тематичне інвестування сталого розвитку	58 961	145 249	57
2.	Інвестиційний відбір найефективніших компаній	353 555	493 375	18
3.	Нормативний відбір	3 633 794	5 087 774	18
4.	Негативний відбір	6 853 954	10 150 595	22
5.	Інтеграція ESG критеріїв у фінансовий аналіз	1 900 040	2 646 346	18
6.	Взаємодія та голосування	3 275 930	4 270 045	14
7.	Інвестиції впливу	20 269	98 329	120

Джерело: складено на основі [3]

Таблиця 2. Класифікація соціально-відповідальних інвестицій

№ з/п	Класифікаційні ознаки соціальних інвестицій	Види соціальних інвестицій
1.	Мета інвестування	Забезпечення безпеки і стабільності суспільства. Підтримка існуючого і стабільного рівня виробництва товарів (робіт, послуг) суб'єкта інвестування. Підвищення ефективності виробництва і надання соціальних товарів і послуг. Збільшення обсягу соціальних товарів і послуг на одну особу. Придбання і впровадження нових або принципово нових соціальних технологій, продуктів або послуг.
2.	Тип інвестування	Безпосередньо. Опосередковано.
3.	Об'єкт інвестування	В об'єкти соціального середовища. У виробничі об'єкти соціальної спрямованості. В ноо- та креатосферу. У людський капітал.
4.	За суб'єктами інвестиційної діяльності	Особисті. Інвестиції домашніх господарств. Інвестиції суб'єкта підприємницької діяльності. Внески неприбуткових організацій. Асигнування з місцевого бюджету. Асигнування з державного бюджету.
5.	Рівень впливу реалізації інвестиційного проекту	Макрорівень (державний, міждержавний). Мезорівень (регіональний). Мікрорівень (окремі суб'єкти господарювання, домогосподарства).
6.	Форми та інструменти інвестування	З безпосереднім (прямим) позитивним ефектом для компанії. З розпорошеним позитивним ефектом для компанії. З непрямим позитивним ефектом для компанії. З опосередкованим позитивним ефектом для компанії.
7.	Очікуваний вплив на фінансові результати	Збільшення сукупних доходів компаній. Зменшення сукупних витрат компаній.
8.	За очікуваним результатом	Інвестиції з прямим соціальним ефектом; Інвестиції з розсіяним соціальним ефектом; Інвестиції з непрямим соціальним ефектом; Інвестиції з опосередкованим соціальним ефектом.
9.	Структурою витрат	Розвиток персоналу, Розвиток територіальних громад, Охорона навколишнього середовища та ресурсозбереження, Підтримання доброчесної ділової практики та дотримання етичних норм конкуренції тощо

Джерело: на основі [2; 4; 5; 7]

провідні або найефективніші інвестиції у міжнародній практиці, вибираються або зважуються на основі критеріїв ESG.

- Нормативний відбір (norms-based screening) – відбір інвестицій відповідно до їх відповідності міжнародним стандартам та нормам.

- Негативний відбір (exclusion of holdings from investment universe) – підхід, який виключає конкретні інвестиції або класи інвестицій з досліджень.

- Інтеграція ESG критеріїв у фінансовий аналіз (integration of ESG factors in financial analysis) – чітке включення керівниками активів ризиків та можливостей ESG у традиційний фінансовий аналіз та прийняття інвестиційних рішень на основі систематичного процесу та відповідних джерел досліджень.

- Взаємодія та голосування (engagement and voting on sustainability matters) – залучення та голосування з компаніями щодо питань ESG. Це довготривалий процес, який прагне вплинути на поведінку або збільшити розкриття інформації.

- Інвестиції впливу (impact investment) – інвестиції, здійснені в компанії, організації та фонди, з наміром породжувати соціальний та екологічний вплив разом із фінансовою віддачею. Ці інвестиції можуть бути здійснені як на ринках, що розвиваються, так і на розвинених, і націлювати ряд доходів з нижчого рівня ринкової ставки, залежно від обставин.

Соціально-відповідальне інвестування у країнах ЄС постійно розвивається. Згідно з дослідженням, проведеним організацією Eurosif [3] у 2016 році, темп річного приросту показників основних стратегій SRI у 2013–2015 роках складають від 14% до 57%, а «інвестиції впливу» – як і раніше найшвидше зростаюча стратегія – становить 120% (дані наведено у табл. 1). Безперечними лідерами соціально-відповідального інвестування в Європі залишаються Франція та Німеччина, а також Швейцарія та Англія. Їх частка на європейському ринку соціально-відповідальних інвестицій становить близько 75%.

Проте, для визначення впливу інвестицій на діяльність вітчизняних підприємств, а також для забезпечення ефективного управління ними, слід проаналізувати класифікацію соціально-відповідальних інвестицій. Запропонована нами класифікація наведена у табл. 2.

Однак, на нашу думку, на прийняття рішень щодо залучення інвестицій у діяльність вітчизняних підприємств, впливають також певні чинники. Їх класифікацію наведено у табл. 3.

Вважаємо, що існують фактори, які обмежують можливість розвитку соціально-відповідальних інвестицій в Україні:

1. Низька активність українського суспільства, бізнесу та держави у вирішенні питань сталого розвитку.

2. Певні розбіжності у напрямках розуміння та реалізації соціально-відповідального інвестування.

3. Небажання залучати у діяльність підприємства інвестиції, які не сприймає керівництво, оскільки не може оцінити актуальність даного питання.

4. Низький рівень обізнаності керівництва підприємства у питаннях соціально-відповідального інвестування.

5. Низький рівень інформованості населення країни щодо соціально-відповідального інвестування.

Разом з тим, можна визначити певні шляхи і способи подолання обмежень соціально-відповідальних інвестицій:

1. Збільшення рівня обізнаності керівників та працівників підприємства шляхом проведення семінарів, тренінгів.

2. Концентрація на тих проблемах сталого розвитку, які зрозумілі для населення України. Поступове розроблення заходів з долучення громади до інших проблем.

3. Створення програм на рівні держави, які підтримуватимуть підприємства, що залучатимуть соціально-відповідальні інвестиції (зменшення податків, надання пільг і т. д.).

На нашу думку основними перевагами від впровадження соціально-відповідальних інвестицій у діяльність вітчизняних підприємств є:

1. Залучення до додаткових інвестицій, що сприяє розвитку підприємств.

2. Зростання рівня ефективності роботи персоналу через залучення більш досвідчених та мотивованих працівників.

3. Збільшення рівня інноваційності підприємства.

4. Удосконалення бізнес-процесів підприємства.

5. Формування позитивного іміджу та репутації компанії.

Отже, збільшення кількості реалізації проектів соціально-відповідального фінансування у практику діяльності вітчизняних підприємств, сприятиме вирішенню соціально-екологічних питань, розвитку та інтеграції на міжнародні ринки.

Висновки. Передумовою розвитку підприємницької діяльності в Україні є впровадження у їх практику принципів соціальної відповідальності. Виходячи з цього, існує потреба у аналізі досліджень щодо соціально-відповідального інвестування, для виділення найбільш ефективних практик у розвинених країнах світу, зокрема ЄС, з метою їх подальшого впровадження у діяльність вітчизняних підприємств.

На нашу думку, подальшого наукового обґрунтування потребує розроблення системи показників щодо оцінки ефективності залучення соціально-відповідальних інвестицій у діяльність українських підприємств.

Таблиця 3. Чинники необхідності залучення соціально-відповідальних інвестицій

№ з/п	Назва чинника	Характеристика
1.	Людський	Вирішення питань щодо дискримінаційної політики зайнятості, неналежних умов праці, експлуатації працівників, пагубних соціальних наслідків шкідливої людської діяльності.
2.	Екологічний	Контроль питань стосовно діяльності підприємства у екологічному аспекті: забруднення довкілля, раціональне використання ресурсів.
3.	Етичний	Регулювання діяльності підприємства щодо її відповідності моральним та релігійним традиціям суспільства, а також зниження кількості (відмова від) виробництва шкідливої продукції та послуг.
4.	Інші	Впровадження прозорої фінансової та нефінансової звітності. Враховування вимог інвесторів до корпоративного управління.

Джерело: на основі [4; 6]

1. Brezhneva-Yermolenko O. *Social Investments as a Tool for Increasing the Social Capital of the Company*. *International Letters of Social and Humanistic Sciences*. 2015. Vol. 58, p. 58–67.
2. Годлевська В. Г. Класифікація соціальних інвестицій: обліково-аналітичний аспект. *Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституціональних змін та сталого економічного розвитку: матеріали II Міжн. наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 25 листопада 2015 р.)*. Луцьк, 2015. С. 105–108.
3. *European SRI Study 2016 Revised edition*. URL: <http://www.eurosif.org/wp-content/uploads/2016/11/SRI-study-2016-HR.pdf> (дата звернення: 18.11.2018).
4. Леонова И. В. Социально ответственные инвестиции как инструмент формирования корпоративной социальной ответственности. *Вестник РГГУ. Серия: Экономика. Управление. Право*. 2013. № 5 (116). С. 69–77.
5. Мельничук Л. С. Сутність та значення соціальних інвестицій. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 11. С. 434–437.
6. Сардак С. Е. Зміст і спрямування соціально-відповідального інвестування. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 19. С. 236–240.
7. Шаповал В. М., Шаповал І. А. Соціальні інвестиції як інструмент реалізації соціальних програм сучасних компаній. *Економіка підприємства: проблеми та перспективи розвитку: матеріали II всеукр. наук.-практ. конф. студ., асп. та молодих учен. (м. Дніпропетровськ, 25 грудня 2013 р.)*. Дніпропетровськ. 2014. С. 78–81.
8. Shortall J., Chowdhary S. *Introduction to Understanding and Accessing Social Investment: A Brief Guide for Social Entrepreneurs and Development Practitioners*. The SEEP Network. 2008. 33 p.

E-mail: tetyana.v.ivanova@gmail.com